

Dagens frågor

Till Svensk Tidskrifts läsare

Mats Svegfors har lämnat Svensk Tidskrifts redaktion. Han gjorde det för att tillträda posten som politisk redaktör för Svenska Dagbladet. Svensk Tidskrift vill rikta ett varmt tack till Mats och lyckönskar samtidigt Svenska Dagbladet till förvärvet av en självständig, analytisk begåvning som med klar och samtidigt vänlig blick iakttagert samhällskeendet. Mats Svegfors publicistiska gärning lovar gott för Sverige.

Svensk Tidskrift vill samtidigt säga ett välkommen till Olof Ehrenkrona. Olof tillhör samma generation som Mats Svegfors. Läsekretsen har all anledning att med förväntan se fram emot Olofs redaktörskap i Svensk Tidskrift.

Onödig utredning

Regeringen har tillsatt en kommitté som skall se över bostadsrättslagen. Dess syfte skall vara att föreslå åtgärder för att motverka fri prisbildning vid överlåtelse av bostadsrätter.

I dag är det tillåtet för bostadsrättsföreningar att i sina stadgar ta in föreskrifter om priset vid försäljning av lägenheterna. Det är dock ovanligt, vilket anses bero på svårigheterna att kontrollera att bestämmelserna följs. Nu vill bostadsminister Hans Gustavsson att prisreglerna skall kombineras med rätt för föreningen att lösa in bostadsrätten. Han vill följaktligen godta sk hembud, som i dag är förbjudet. Men det skall inte bara bli tillåtet. Kommittén skall dessutom pröva om man inte bör gå ett steg längre och införa skyldighet för föreningarna att i sina stadgar föreskriva hembud. Sådant obligatorium skulle likväl endast omfatta

nybildade föreningar, sägs det i kommitténs direktiv.

Det finns ingen som helst anledning att legitimera hembud i bostadsrättsföreningarnas stadgar. Varför skall inte ägaren av en bostadsrätt själv få sälja sin lägenhet till vem han vill och till det pris han och köparen kommer överens om? Det förhållandet att priserna på bostadsrätter stigit kraftigt på vissa håll motiverar inte en generell regel av det här slaget.

Om hembud blev obligatoriskt i nybildade bostadsrättsföreningar men inte i gamla skulle två marknader uppstå. En där priset på bostadsrätter bestämdes på naturlig väg och en på konstlad. Ett sådant system skulle sannolikt bädda för omfattande svarta affärer. Vad vinner man på en sådan ordning?

Även priserna på bostadsrätter bör bestämmas av köpare och säljare, dvs av tillgång och efterfrågan. Om priserna stiger beror det på att det finns få bostadsrätter. Det dilemma kan politikerna bemästra genom att medverka till att numerären bostadsrätter ökar och bättre överensstämmer med medborgarnas efterfrågan. Märkvärdigare är det inte.

Det finns en angelägen reform i det här sammanhanget. Det är att ogiltigförklara de hembudsregler som en del bostadsrättsföreningar mot gällande lag infört i sina stadgar. Men det problemet tillåts inte den nu tillsatta kommittén att ägna sig åt – symptomatiskt nog.

Den tredje mannen

Två arbetsmarknadskonflikter den senaste tiden har illustrerat dels vilka bi-

sarra konsekvenser facket kan åstadkomma för tredje man, dels hur illa de fackliga stridsåtgärderna passar för konfliktlösning i ett modernt samhälle.

Grafikeraktionen på Dagens Nyheter var illegal, ett brott mot det fredsavtal som arbetsgivaren fått betala dyrt för. Av detta bör slutsatsen dras att grafiker inte är att lita på, de håller inte ord och ingångna avtal, åtminstone inte på Dagens Nyheter – och vad är det då för vits att sluta fredsavtal med dem? Sådana fackliga ledare som Sture Ring, en militant kommunist som i sina memoarer från DN avslöjar med vilken förtjusning man kan beröva DN:s direktörer innehållet i deras direktionskylskåp under sena förhandlingar, bryr sig föga om det fria ordet. Det är inget att förvånas över. Varför skulle sådana som Ring & co ha någon respekt för liberal tryckfrihet – de vill ju i sin politiska gärning avskaffa den?

Ytterst är det också detta DN-striden handlar om, att tidningen faktiskt inte kommer ut till den som vill läsa den. Alltför mycket har DN-debatten fokuserats på ekonomisk kris hit och ny teknik dit. Sanningen är den att DN som företag betraktat mycket välförtjänt drabbats av svårigheter efter år av journalistisk nedgång och administrativa synder, inklusive flathet mot fackets krav på överbemannning och överbetalning. Detta kan emellertid aldrig legitima åtgärder som till sist stoppar tidningens produktion. I konflikten mellan företagsledning och anställda på en tidning måste alltid utgivningen komma först. Det är därför vi har tidningar, inte för att försörja direktörer, redaktörer och grafiker.

Det blir allt tydligare att grafikerna bäddar för statliga ingrepp i en hittills fri förhandlingsordning, för att stärka skyddet för tredje man. Ett första steg måste vara selektiv kontroll av sjukskrivningar bland grafiker. Någon glädje skall väl samhället ha av sin välutbyggda kontrollapparat?

Något annorlunda förhåller det sig med Opera-konflikten. Den är formellt laglig, men förvisso lika principiellt förkastlig. Här rör konflikten en klassisk för att inte säga evig motsättning, nämligen rätten att fritt organisera och sluta avtal. Arbetsledarna hamnar ofta, liksom syndikalisterna, i kläm mellan olika andra fackliga organisationer som redan har avtal med den arbetsgivare arbetsledarna försöker mjuka upp.

Det är svårt att kritisera SALF för dess allmänna strävan att vilja teckna avtal för sina medlemmar, och för ambitionen att vilja ansluta arbetsledare till sin organisation. Men det ger inte SALF rätt att utforma sina konfliktåtgärder hur som helst. Konflikter av detta slag tar hårt på de eventuella resterna av tilltro till mänskligt förnuft hos facket i Sverige. Att slå till mot Operan när problemet är Malmö stadsteater, tyder på en självöverskattning hos Tidefelt & co, på en snedvriden uppfattning om vilken roll facket bör spela i ett civiliserat samhälle.

Även här rör konflikten ytterst tredje mans ställning. Möjligheterna för Operans uppdragsgivare, skattebetalare och publik, att försvara sig mot detta fackliga nidingsdåd, är för små.

Här bör slås fast av ansvariga politiker att framställning av opera faktiskt är viktigare än SALF:s avtalskamp under hot. Det är annars risk för att konflikt lönar

sig – och den dagen öppnas dörren för fackföreningsmakt av brittisk typ. Den vill vi inte ha.

Domänhärvan

Det är svårt att driva affärer, särskilt i främmande länder med obegripligt språk – det vet numera de flesta och särskilt ledningen i Domänverket och dess dotterföretag. En större allmänhet har också upplysts om saken, framförallt genom justitiekansler Hamdahls föredömligt välskrivna redogörelse för sitt ämbetes forskningar i ämnet. Nu skall inte domänföretagens underliga turer i Italien och deras ändå underligare agenter tagas till intäkt för ett allmänt fördömande av statliga organs affärsverksamhet – sådan verksamhet är i ett land som Sverige till stor del oundviklig, och har i varje fall tradition: Vattenfallsverkets och (åtminstone tidigare) Statens Järnvägars sysslande på sina gebit är exempel på statlig affärsrörelse, som varit i gång sedan länge och dessutom oftast fungerar hyggligt. För domänverkets del måste man vidare komma ihåg, att de väldiga skogstillgångar, som staten sedan sekler äger, måste inte bara skötas utan också saluföras, i mer eller mindre bearbetat skick. Inte heller skall det anses konstigt, att domänföretagen observerade det behov av trähus m.m., som uppstod efter en sorglig naturkatastrof i Italien, och ville ta chansen att sälja där.

Vad har man nu anledning draga för allmänna slutsatser av domänhärvan? Först och främst att man måste skaffa sig sakkunnigt och förstklassigt folk i ledningen. Den av JK kanske mest kritiserade ämbetsmannen i domänaffären var

ingalunda skogsman eller affärsman utan agronom med meritbakgrund huvudsakligen i jordbruksdepartementet – det hade väl inte varit onaturligt att tänka sig någon bättre uppsyningsman för detta stora projekt. Överhuvud måste det allmänna lära sig att för de affärer, som man ändå måste göra, locka till sig erfaret folk, ofta direkt från den enskilda sidan. I detta avseende har man under de sista decennierna uppenbarligen varit oskicklig, antingen det nu berott på ren okunnighet eller på dålig fingertoppskänsla vid rekryteringen (eller oförmåga att bjuda tillräckligt lockande lön).

Ett särskilt problem är chefsrekryteringen i de statliga verken i allmänhet och i kommunikationsverk och (mer eller mindre) industriellt tekniska verk i synnerhet. Här är Domänverkets herr Schotte inget särskilt anmärkningsvärt fall – han hade dock en ej ringa industriell bakgrund när han tillträdde – men värre är det med de politiskt rekryterade verkscheferna. Även bland dessa finns det lyckligtvis allmändugligt folk som kan väntas göra rätt för sig – tex Trafiksäkerhetsverkets Lars Peterson, ofta orättvist utskälld under sin SJ-tid – men vad skall man i stället säga om tilltaget att sätta den hyggelige herr Zachrisson – med bakgrund i religiöst arbete och partitjänst – som chef för Postverket? Visst bör man ha möjlighet att på ett anständigt sätt omhändertaga och stötta meriterade – kanske uttjänta – partimän (av alla partier) men man måste finna andra utvägar än att göra dem till chefer för centrala verk.

Här ter sig massmedias attyder konstiga. Å ena sidan tiger man diskret, när herrar som Zachrisson görs till chefer för

stora organisationer och affärsföretag, vilkas område är dem ganska främmande; å andra sidan för man ett herrans liv, när ett borgarråd efter många års hård tjänst får en hygglig pension. Ur det allmännas synpunkt är det naturligtvis långt bättre att löna en partiman, som går miste om sin politiska tjänst, med pension än att sätta honom till chef för ett statligt verk, vars område han har ringa förutsättningar att klara.

Det går åter framåt i Danmark

Man vågar nog påstå att det har skett mångt och mycket i Danmark sedan regeringsskiftet i höstas. Den nedgångslinje, som socialdemokratiska eller socialdemokratiskt ledda regeringar bar huvudansvaret för, vändes nästan omedelbart efter regeringsskiftet, då den konservativa Poul Schlüter övertog posten som statsminister med Venstres ledare Henning Christophersen som finansminister.

På ett halvt år föll räntan på statsobligationer från 22 till 12% och i maj meddelade regeringen, att den inte längre har för avsikt att ge ut 12 procent statsobligationer eftersom kursen då kommer upp över 100. Det är en kolossal förändring på mycket kort tid. Byggbranschen har åter kommit i gång, optimismen har återvänt till näringslivet och investeringar i nya arbetsplatser har satt i gång.

Naturligtvis har de sjunkande oljepri serna och den förbättrade internationella konjunkturen bidragit till den positiva förändringen. Men det förklarar inte hela omsvängningen i den danska ekonomin. Socialdemokraterna är sura över att regeringen tar åt sig hela äran och en le-

dande medlem av Socialdemokratiet sade för en tid sedan att det nog skulle sluta med att regeringen också tog åt sig äran över att våren hade anlänt. Poul Schlüter svarade på detta helt vänligt, att det kunde ju inte regeringen då våren alls inte hade anlänt än . . .

Enligt opinionsundersökningarna är den sittande regeringen den mest populära Danmark haft sedan andra världskriget. Tiden skulle kanske vara inne för regeringen att skörda fördelarna av sin framgång och söka få majoritet i Folketinget genom att utlysa nyval?

Det har Schlüter av olika anledningar avstått från hittills. Ett val skulle ganska säkert ge hans parti en enorm framgång och antagligen fördubbla antalet konservativa mandat i Folketinget. Men det skulle nästan bara gå ut över de tre andra regeringspartierna och särskilt över de två minsta. Kristeligt Folkeparti, som bara har en enda minister i regeringen, skulle antagligen komma under den danska tvåprocentsspärren och det samma kunde hända det större partiet Centrum-Demokraterne. Venstre skulle kanske kunna hålla ställningarna, men knappast mycket mer. Då kunde Schlüter komma i samma situation som Venstres dåvarande ledare (och nuvarande chefen för FN:s flyktingkommissariat) Poul Hartling år 1975, då ett val gav en väldig framgång för Venstre, men på de övriga borgerliga partiernas bekostnad. Hartling var då tvungen att ge upp försöket att bilda regering.

För ordningens skull måste det tilläggas, att den framgång, som dansk ekonomi åter präglas av, tyvärr inte ännu kan märkas då det gäller arbetslöshetssiffrorna. De fortsätter att vara mycket höga

och kommer knappast att sjunka märkbart den närmaste tiden.

Regeringen befinner sig i en parlamentariskt osäker ställning. Den måste antingen ha stöd av Socialdemokratiet eller de två stödpartierna Det radikale Venstre och Mogens Glistrups Fremskridtsparti, som har allt svårare att hålla samman som parti.

Denna parlamentariska konstellation ger besynnerliga utslag då det gäller utrikespolitiken. Liksom de andra europeiska socialdemokratiska partierna, som är i opposition, har de danska socialdemokraterna flyttat sig åt vänster och vänder

sig mot utplaceringen av nya NATO-raketer och mot en aktiv dansk Europapolitik.

Resultatet har blivit att den nuvarande centrum-höger-regeringen i Köpenhamn i stor utsträckning administrerar en utrikespolitik på oppositionens villkor. Det har inte gagnat Danmarks sak i NATO och EG och en mer personlig förföljelse från i synnerhet socialdemokratisk sida av utrikesminister Uffe Ellemann Jensen gör inte livet lättare för regeringen Schlüter. Kanske det ändå blir nödvändigt för den danska regeringen att utlysa nyval under 1983.